

Poř. č. 13/2003

Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k postupu státního zástupce ve vztahu k záznamu o zahájení úkonů trestního řízení (§ 158 odst. 3 věta první až třetí trestního řádu)

I. Ustanovení § 158 odst. 1 trestního řádu zakotvuje jen obecně formulovanou povinnost policejního orgánu provádět postupy (převážně podle zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů), které v konečném výsledku směřují k odhalení skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu (popř. jde ještě o povinnost konat opatření směřující k prevenci trestné činnosti). Tyto úkony také zpravidla předcházejí vydání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení (§ 158 odst. 3 věty první trestního řádu).

II. Doručení oznámení o skutečnostech nasvědčujících spáchání trestného činu (§ 158 odst. 2 trestního řádu) nezakládá vždy povinnost policejního orgánu vydat záznam o zahájení úkonů trestního řízení. Takový záznam musí být policejním orgánem zásadně vyhotoven jen v těch případech, kdy policejní orgán ať už na základě oznámení nebo na základě vlastních poznatků bude provádět úkony k objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin.

Důvodnost podezření ze spáchání trestného činu se musí zvažovat s přihlédnutím k povaze konkrétního případu, trestného činu, o který má jít, a tomu, že prověřování podezření ze spáchání trestného činu je na samém počátku a nelze očekávat, že budou existovat již v této době přesvědčivé důkazy potvrzující takové podezření. Na druhé straně nesmí jít o podezření, které je zcela mlhavé, nejasné či nepodložené.

Jestliže okolnosti věci (zejména po doručení trestního oznámení) svědčí již v této době pro závěr, že o trestný čin zjevně nejde, vydání záznamu není na místě.

Státní zástupce je při posuzování obsahu podání, které obdržel (nebo které s podatelem sepsal ústně do protokolu) a které je označeno jako „trestní oznámení“, povinen velmi pečlivě zvažovat mj. i to, zda na podkladě podání je možno učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu, jakož i to, zda se nejedná o některé z podání uvedených v čl. 10 odst. 4 pokynu obecné povahy poř. č. 9/1994. Spatřuje-li podatel podezření ze spáchání trestného činu jen ve výkonu působnosti soudu, státního zastupitelství nebo jiného státního orgánu, pokud z obsahu podání nevyplývá zřejmé porušení zákona způsobem zakládajícím možné podezření z trestného činu, státní zástupce musí respektovat úpravu v čl. 10 odst. 3 a 5 pokynu obecné povahy poř. č. 9/1994.

III. Záznam o zahájení úkonů trestního řízení od momentu svého vydání (nebo provedení neodkladných či neopakovatelných úkonů v bezprostřední souvislosti s jeho vydáním) dovoluje policejnímu orgánu konat úkony podle trestního řádu (ve smyslu § 158 odst. 3 písm. a) až i) trestního řádu) a poskytuje státnímu zástupci informaci o tom, že od jeho doručení (nebo poté, co státní zástupce obdržel protokoly o úkonech podle § 158 odst. 3 věty třetí trestního řádu) je oprávněn vykonávat dozor nad zachováváním zákonnosti v přípravném řízení za využití metod a prostředků vyplývajících zejména z § 157 odst. 2, § 174 a § 175 trestního řádu.

Skutkové okolnosti uvedené v tomto záznamu by měly být alespoň částečně totožné s údaji, které budou posléze uvedeny v usnesení o zahájení trestního stíhání (§ 160 odst. 1 trestního řádu) nebo ve sdělení podezření (§ 179c odst. 2 písm. a), § 179d trestního řádu). Totožnost údajů nelze chápat obdobně jako v případech totožnosti ohledně popisu skutku v usnesení o zahájení trestního stíhání a v obžalobě (§ 176 odst. 2 věty první trestního řádu) anebo ve sdělení podezření (§ 179b odst. 3 trestního řádu) a v návrhu na potrestání (§ 176 odst. 2 věta první trestního řádu per analogiam), ale zásadně tak, že skutkovým okolnostem popsáním v záznamu o zahájení úkonů trestního řízení odpovídá popis skutku v usnesení o zahájení trestního stíhání nebo ve sdělení podezření.

IV. Ve výjimečných případech lze i záznam o zahájení úkonů trestního řízení zrušit postupem podle § 174 odst. 2 písm. e) trestního řádu. Je to ale vyloučeno tehdy, předcházel-li vydání záznamu provedení neodkladných nebo neopakovatelných úkonů (§ 158 odst. 3 věta třetí trestního řádu).

Jak z poznatků zvláštní zprávy o analýze a vyhodnocení účinnosti novely trestního řádu č. 265/2001 Sb. v podmínkách státního zastupitelství, tak i ze zprávy o činnosti státního zastupitelství za rok 2002, vyplynula potřeba výkladovým stanoviskem řešit četné problémy aplikace ustanovení § 158 odst. 3 věty první až třetí tr. ř. o záznamu o zahájení úkonů trestního řízení.

Novela č. 265/2001 Sb. totiž výrazně posunula činnost státního zástupce hluboko do tzv. „předprocesního“ stadia procesu. Změnila totiž (v § 12 odst. 10 tr. ř.) vymezení počátku přípravného řízení, které již nezačíná zahájením trestního stíhání nebo provedením neodkladných či neopakovatelných úkonů, ale tím, že policejní orgán vydá k objasnění a prověření skutečností, které důvodně nasvědčují spáchání trestného činu, záznam o zahájení úkonů trestního řízení (může dokonce provést i neodkladné či neopakovatelné úkony bezprostředně před momentem vydání tohoto záznamu).

V souvislosti se zmíněným záznamem vyvstávají zejména následující sporné otázky:

I. jaký je vzájemný vztah úpravy v § 158 odst. 1 a § 158 odst. 3 tr. ř. – jinak řečeno, zda i před vydáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení lze provádět úkony naznačené v § 158 odst. 1 tr. ř.;

II. v kterých případech je povinen policejní orgán vydat záznam o zahájení úkonů trestního řízení z hlediska vymezení uvedeného v citovaném ustanovení „důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin“, jakož i jaký je vzájemný vztah úpravy v § 158 odst. 3 větě první až třetí a v § 158 odst. 2 tr. ř. (oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin), popř. v § 59 odst. 4 části předposlední věty za středníkem tr. ř. („lze učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu“);

III. jaká je podstata záznamu o zahájení úkonů trestního řízení v poměru k dřívějšímu institutu zahájení trestního stíhání „ve věci“, jaké plní funkce a jaké by měl obsahovat záznam náležitosti;

IV. jaká opatření může státní zástupce učinit ve vztahu k záznamu, který neobsahuje příslušné náležitosti, nebo bude-li po přezkoumání věci zjištěno, že vychází ze zjevně nepodložených, nejasných nebo jen mlhavých údajů.

Nejvyšší státní zastupitelství vědomo si komplikovanosti naznačeného souboru problémů (u nichž také nelze ani v budoucnu očekávat, že by byly řešeny např. soudní judikaturou) považuje za potřebné uvést k nim následující:

I. Vztah úpravy v § 158 odst. 1 a § 158 odst. 3 tr. ř.

Správné řešení tohoto problému je důležité z hlediska, zda a v jakém rozsahu mohou orgány Policie ČR provádět úkony, které byly dříve označovány jako operativně-pátrací činnost, aniž by již musely postupovat podle trestního řádu.

Pokud by byl totiž učiněn závěr, že i úkony uvedené v § 158 odst. 1 tr. ř. spadají pod trestněprocesní režim, znamenalo by to, že by musely nutně být prováděny až po vydání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení (nejednalo-li by se – zcela výjimečně – o úkony neodkladné nebo neopakovatelné ve smyslu § 158 odst. 3 věty třetí tr. ř.).

Podle § 158 odst. 1 tr. ř. policejní orgán je povinen na základě vlastních poznatků, trestních oznámení i podnětů jiných osob a orgánů, na jejichž podkladě lze učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu, učinit všechna potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a směřující ke zjištění jeho pachatele; je povinen činit též nezbytná opatření k předcházení trestné činnosti.

Novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. užívá nově pojmu **objasňování a prověřování skutečností nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin** (např. v § 158 odst. 3, § 158a a § 159 odst. 1 tr. ř.). Tento pojem se v podstatě překrývá s termínem **postup před zahájením trestního stíhání**. Podle některých názorů pojem postupu před zahájením trestního stíhání oproti prověřování (jak se zpravidla zkracuje, a to přímo i v trestním řádu, celý pojem uvedený na konci § 12 odst. 10 tr. ř.) je širší, neboť zahrnuje navíc sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení (§ 158 odst. 3 věta první tr. ř.), dále i některé fáze opatřování a shromažďování podkladů, které zákon zahrnuje pod pojem objasnění skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a samotné rozhodnutí, jímž toto stadium končí.¹ I když se může zdát, že se tu jedná spíše o záležitost rázu terminologického, je nesporné, že odpověď na tuto otázku může mít zcela zásadní dopady i na pojetí tohoto stadia trestního řízení a charakter činnosti orgánů činných v trestním řízení v tomto stadiu – k tomu srov. podrobněji níže.

Lze mít důvodně za to, že rozdíl mezi postupem před zahájením trestního stíhání a **objasňováním a prověřováním skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin** může spočívat v tom, že navíc je zde právě užito pojmu „objasňování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu.“ Novela trestního řádu č. 265/2001 Sb. zahrnuje pod postup před zahájením trestního stíhání i některé činnosti, které byly předtím součástí **odhalování trestných činů** (§ 2 odst. 1 písm. d) zákona o policii; navazující ustanovení, zejména o používání operativní techniky a operativně pátracích prostředků - § 33 až § 37 citovaného zákona, která byla zrušena citovanou novelou). Tyto aktivity policie měly napříště podléhat také

¹ Srov. např. Šámal, P. – Král, V. – Púry, F. – Baxa, J.: Trestní řád. Komentář – díl I, C. H. Beck, 4. vydání, Praha 2002, s. 937.

alespoň do určité míry kontrole státního zástupce, neboť mají nezřídka značný význam pro prověřování podezření z trestné činnosti, případné zahájení trestního stíhání a další úkony; v této hluboko předprocesní fázi může již docházet k zásahům do základních práv a svobod (zejména v souvislosti s využíváním operativně pátracích prostředků, jejichž úprava byla přenesena ze zákona o policii do trestního řádu).

Prověřování a objasňování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu se od sebe nezřídka odděluje (a vytvářejí se jakési dvě dílčí fáze postupu před zahájením trestního stíhání) z pohledu úpravy v § 158 odst. 1 tr. ř. (a jejího srovnání s obsahem ustanovení § 158 odst. 3 tr. ř.).

Vždy se ale vychází z toho, že činnost v rámci těchto fází vykonávaná je prováděna podle trestního řádu, protože je upravena v ustanovení § 158 odst. 1 tr. ř. Nic na tom podle tohoto názoru nemůže změnit to, že důvodová zpráva k vládnímu návrhu novely trestního řádu později schválená a vyhlášená jako č. 265/2001 Sb. stála na pojetí, že tu jde o zcela neformální fázi řízení, kterou nelze do trestního řízení vůbec zahrnovat.²

Východiskem k řešení této komplikované otázky je vůbec vyjasnění základních pojmů, které zákon v § 158 odst. 1 tr. ř. používá, a jejich skutečného obsahu. Pokud jde tedy o pojem **potřebná šetření a opatření k odhalení skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu**, půjde zpravidla o postupy upravené v zákoně č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů. S přihlédnutím k tomu, že § 158 odst. 1 tr. ř. odkazuje i na **vlastní poznatky policejního orgánu** (které získá v souvislosti s plněním úkolu podle § 2 odst. 1 písm. d) zákona o policii a případně i za použití **podpůrných operativně pátracích prostředků** ve smyslu § 23a až § 23f zákona o policii),³ přičemž dalšími podklady pro provedení potřebných šetření a opatření k odhalení trestných činů mohou být i trestní oznámení, podněty jiných osob a orgánů, je zřejmé, že toto ustanovení zakotvuje jen obecně formulovanou **povinnost policejního orgánu provádět postupy (převážně podle zákona o policii), které v konečném výsledku směřují k odhalení skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu** (a dále ještě povinnost konat opatření směřující k **prevenci trestné činnosti**).

Tato povinnost vyjadřuje nutné **propojení** úpravy v zákoně o policii (ohledně úkolu policie odhalovat trestné činy a zjišťovat jejich pachatele převážně prostředky uvedenými v zákoně č. 283/1991 Sb.). I když ustanovení § 158 odst. 1 tr. ř. směřuje i k naplňování účelu trestního řízení (§ 1 odst. 1 tr. ř.), podstatné při hodnocení jeho charakteru je to, že se do něho promítá především úprava v zákoně o policii a že jsou to zejména postupy podle tohoto zákona, jimiž se realizuje.

Pro účely trestněprocesní (úpravy v trestním řádu) je potom na místě vycházet z toho, že:

a) není nezbytné rozlišovat v rámci postupu před zahájením trestního stíhání jakési dvě dílčí fáze – objasňování a prověřování, protože objasňování podmiňuje prověřování a objasňování i prověřování tvoří **jeden celek** vztahující se ke stadiu trestního řízení, které předchází zahájení trestního stíhání;

b) objasňování je organickou součástí prověřování i postupu před zahájením trestního stíhání, odlišení pojmů „objasňování“ a „prověřování“ je nutné jen pro

² Z takového pojetí vychází i učebnice Musil, J. – Kratochvíl, V. – Šámal, P. a kol.: Trestní právo procesní, 2. přepracované vydání, C. H. Beck, Praha 2003, s. 512 – 513, byť se zde jedná pouze o většinový názor (srov. pozn. pod čarou č. 265 na str. 512).

³ Resp. podpůrných operativně pátracích prostředků upravených v § 33b až § 33f zákona č. 13/1993 Sb., celního zákona, ve znění pozdějších předpisů.

náležitě hodnocení vztahu ustanovení § 158 odst. 1 a § 158 odst. 3 tr. ř. a z toho důvodu, že se dává jednoznačně najevo, že policejní orgány mohou – aniž by již vydaly záznam o zahájení úkonů trestního řízení – provádět šetření a opatření podle § 158 odst. 1 tr. ř. (i opatření k předcházení trestné činnosti);

c) prověřování začíná již vydáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení (§ 158 odst. 3 věta první tr. ř.) a uvedený úkon lze nepochybně rovněž zařadit pod prověřování, byť může ze zjištění učiněných policií při plnění obecně formulované povinnosti podle § 158 odst. 1 tr. ř. vycházet, není to nutné vždy, protože objasňování je **fakultativní** součástí postupu před zahájením trestního stíhání i prověřování;

d) neodkladné či neopakovatelné úkony, které hrozí-li nebezpečí z prodlení, provede policejní orgán před sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení (§ 158 odst. 3 věta třetí tr. ř.), rovněž spadají pod prověřování,⁴ rozhodující pro hodnocení povahy těchto úkonů však zejména je, že **bezprostředně předcházejí vydání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení** a jsou součástí jak postupu před zahájením trestního stíhání, tak i prověřování;

e) tomu odpovídá i skutečnost, že pokud policejní orgán převzal spisový materiál k zahájení trestního řízení postupem podle § 158 odst. 3 věty první tr. ř. a tento materiál obsahuje např. úřední záznamy o podaných vysvětleních podle § 12 zákona o policii, opatřené v předcházejícím řízení o přestupku, jenž se ukázal v důsledku nově zjištěných skutečností být ve skutečnosti podezřením z trestného činu, není žádného důvodu, aby znovu byla opatřována vysvětlení těchto osob ve stejném rozsahu v podobě podaného vysvětlení zachyceného znovu v úředním záznamu, byť sepsaném poté s odkazem na § 158 odst. 5 tr. ř. (srov. blíže výkl. stan. č. 5/2003 Sb. v. s. NSZ),

f) součástí prověřování je i rozhodnutí, kterým postup před zahájením trestního stíhání i prověřování končí (jde o usnesení nebo opatření činěná v souladu s § 159a odst. 1 až 4 tr. ř.).

Jakkoli tedy citovaná novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb. velmi výrazně posunula počátek trestního (a přípravného) řízení do stadií procesu, jež předtím byla doménou Policie České republiky, neznamená to, že by se postup před zahájením trestního stíhání ještě dále vnitřně členil na prověřování a objasňování skutečností nasvědčujících podezření z trestného činu, ale jde jen o **jednu** fázi celého přípravného řízení jako předsoudního stadia procesu. Zároveň je zřejmé, že na základě takto podaného obecného vymezení pojmu „prověřování a objasňování skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu“ je možno dospět k jednoznačnému závěru, že činnost policie uvedená v § 158 odst. 1 tr. ř., byť upravená v trestním řádu, **nepadá pod trestněprocesní činnost** a lze ji tedy vykonávat zásadně již před vydáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení.⁵

⁴ Nelze ovšem zcela vyloučit, že se může jednat i o úkony provedené podle zákona o policii – jejich pojetí je zásadně jiné než podle úpravy účinné do konce roku 2001, kde se vztahovaly ke zcela jinému momentu – k zahájení trestního stíhání

⁵ Tomuto závěru pak plně koresponduje i úprava v čl. 13 odst. 1 pokynu obecné povahy poř. č. 9/1994. Nestaví před státního zástupce v podstatě nereálný požadavek, aby pod dozor v přípravném řízení byla zahrnuta i činnost policejního orgánu uvedená v § 158 odst. 1 tr. ř., ale aby se státní zástupci soustředili na fázi následující po vydání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení (popř. provedení neodkladných nebo neopakovatelných úkonů v bezprostřední souvislosti s ním). I to po novele č. 265/2001 Sb. se zřetelem k tomu, jak bylo po nabytí účinnosti novely č. 292/1993 Sb. podceňováno stadium prověřování (z hlediska kontroly vykonávané státním zástupcem) představuje poměrně výrazné zatížení.

II. Podklady pro vydání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení a podmínky, za nichž lze takový záznam vydat

Shora pod bodem I. bylo kromě jiného uvedeno, že ustanovení § 158 odst. 1 tr. ř. je ustanovením obecným, které vyjadřuje potřebné propojení úpravy v trestním řádu a v zákoně o policii. Odpovídá tomu i systematika citovaného ustanovení, neboť odstavec 1 v § 158 tr. ř. představuje obecnou úpravu. Další dva odstavce jsou důležité pro řešení jiné otázky – za splnění jakých podmínek musí policejní orgán vydat záznam o zahájení úkonů trestního řízení (§ 158 odst. 3 věta první tr. ř.) a dále – na základě jakých podkladů.

Trestní řád v tomto směru rozlišuje jednak „trestní oznámení“ (oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin), jednak „jiný (podle úpravy účinné do konce roku 2001 „ostatní“) podnět k trestnímu stíhání“.

Postup při vyřizování podání označených jako trestní oznámení je velmi podrobně upraven v čl. 10 odst. 3 až 5 pokynu obecné povahy poř. č. 9/1994.

Orgány činné v předsoudním stadiu řízení si až do doby, než nabyla účinnosti velká novela trestního řádu, nezřídká (a oprávněně) stěžovaly na to, že jsou zahlcovány trestními oznámeními, z nichž většina je buď nejasných nebo věcně nepodložených; docházelo i k tomu, že podáním trestního oznámení se běžně řešily případy, kdy bylo na místě spíše podání občanskoprávní žaloby. Tomuto problému ale citovaná novela trestního řádu čelí – v § 59 odst. 4 předposlední větě tr. ř. **pozitivně** vymezuje, že trestním oznámením je podání, na jehož podkladě lze učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu. Touto úpravou se má zamezit tomu, aby se za trestní oznámení (nebo jiné podněty k trestnímu stíhání – k tomu srov. dále) pokládala i zcela neopodstatněná a nepodložená podání, z nichž ani vzdáleně neplyne žádné podezření z trestné činnosti.⁶

Negativní vymezení pojmu „trestní oznámení“ podává čl. 10 odst. 4 pokynu obecné povahy poř. č. 9/1994. Tato úprava vychází z toho, že nikoli každé podání označené jako „trestní oznámení“ lze za trestní oznámení považovat a subjektivní mínění jeho podatele není v tomto ohledu rozhodující.

Pokud se někdy vyskytují paušální přístupy státních zástupců, kteří každé doručené podání označené podatelem jako „trestní oznámení“ považují za skutečné trestní oznámení a zašlou je policii k prověření, takový postup je nejen nesprávný, ale i nezákonný.⁷ **Úpravu v čl. 10 odst. 4 pokynu obecné povahy poř. č. 9/1994 je nutno bezpodmínečně respektovat.**⁸ Nejedná se o úpravu, která by byla

---

Na druhé straně nelze přehlédnout ani to, že i kdyby byl přijat výklad, že i úkony uvedené v § 158 odst. 1 tr. ř. jsou prováděny podle trestního řádu, státní zástupce by nedisponoval žádným oprávněním, jak správnost a zákonnost těchto úkonů prověřovat; v této době totiž většinou není nic, o co by bylo možno se reálně opřít (žádné písemné materiály zásadnější povahy) a nelze pokládat za reálné, že by se státní zástupci soustředili na nějakou „operativní“ kontrolu, která by byla prováděna na jednotlivých policejních součástech.

⁶ Před citovanou velkou novelou trestního řádu bylo třeba takový závěr velmi složitě dovozovat z tehdejších ustanovení § 158 odst. 1 a 3 tr. ř. (popř. i ve spojení s § 59 odst. 1 a 4 tr. ř.).

⁷ Takový postup státního zástupce degraduje procesní roli státního zástupce (činí z něho pouhého „posla“ mezi podatelem a policejním orgánem). Nadto státní zástupce v rozporu se zákonem vystavuje určitou osobu prověřování podezření ze spáchání trestného činu, i když o podezření z trestného činu zjevně nejde.

⁸ Např. se běžně vyskytují případy, kdy podatel učiní „trestní oznámení“, ve kterém pouze obecně uvede, že postup jiného státního zástupce, policejního orgánu nebo soudce v jeho trestní věci, pokud plnil své zákonné povinnosti (státní zástupce podal obžalobu nebo návrh na potrestání, policejní orgán konal vyšetřování a soudce konal hlavní líčení na základě podané obžaloby, apod.), představuje podle jeho názoru podezření z trestného činu. Svůj závěr nijak neodůvodní nebo ho odůvodní poukazem na

samoúčelná. Požaduje ale po státních zástupcích, aby věnovali potřebnou pozornost posouzení obsahu podání, jež jim bylo doručeno [týká se to samozřejmě i ústně do protokolu sepsovaných podání (kde ale navíc platí ještě úprava v § 59 odst. 5 tr. ř.), jakož i podání činěných v dalších formách, jak z toho vychází § 59 odst. 1 a 2 tr. ř.]. Teprve na základě tohoto posouzení může státní zástupce učinit příslušný závěr, jak má být s podáním naloženo.

Úprava, která pozitivně (i negativně) vymezuje pojem „trestní oznámení“ má závažný důsledek i ve vztahu k postupu policejního orgánu a jmenovitě jeho případnému postupu dle § 158 odst. 3 věty první tr. ř.

Z toho, co je výše uvedeno, plyne, že policejní orgán by neměl vydávat tento záznam v případech, kdy se jedná o některé z podání uvedených v čl. 10 odst. 4 pokynu obecné povahy poř. č. 9/1994.⁹ Přicházelo by to v úvahu jen výjimečně, jednalo-li by se o **jiný podnět k trestnímu stíhání**.¹⁰

Ale ani za podmínky, že o trestní oznámení (z hlediska výše naznačeného pozitivního i negativního vymezení) půjde, nemusí být vždy vydáván policejním orgánem záznam o zahájení úkonů trestního řízení:

---

to, že příslušný orgán činný v trestním řízení „spáchal trestný čin“ tím, že v jeho věci už jenom „konal“, protože on se ničeho nedopustil. Zde je třeba uvést, že případný paušální přístup státního zástupce, který zašle podání nedůvodně policejnímu orgánu k prověření, znamená porušení nejen trestního řádu, ale hned několika článků pokynu obecné povahy poř. č. 9/1994, a to:

- čl. 10 odst. 2 věty první - podání se vždy posuzuje podle svého obsahu (§ 59 odst. 1 věta první tr. ř.),
- čl. 10 odst. 3 věty první - Jestliže je příslušnému státnímu zastupitelství doručeno podání označené jako oznámení o trestném činu, státní zástupce, který je k vyřízení trestního oznámení příslušný, přezkoumá, zda v podání jsou uvedeny **alespoň základní skutečnosti** umožňující závěr o podezření ze spáchání skutku, který lze posoudit jako trestný čin; o takový případ však nejde, spatřuje-li podatel podezření ze spáchání trestného činu jen ve výkonu působnosti soudu, státního zastupitelství nebo jiného státního orgánu, pokud z obsahu podání nevyplývá zřejmé porušení zákona způsobem zakládajícím možné podezření z trestného činu;
- čl. 10 odst. 3 věty druhé, třetí a čtvrté, kde je podrobně upraven postup státního zástupce v těchto případech;
- čl. 10 odst. 4 – negativní výčet podání, která nejsou trestním oznámením,
- čl. 10 odst. 5 a 6 – postup státního zástupce ohledně podání, která nejsou trestním oznámením,
- čl. 11 odst. 1 věty první - Příslušný státní zástupce předá trestní oznámení nebo jiný podnět k trestnímu stíhání učiněné na státním zastupitelství neprodleně policejnímu orgánu, který je příslušný k postupu před zahájením trestního stíhání, s pokynem k prověření.

⁹ Také čl. 23 odst. 1 a 2 závazného pokynu policejního prezidenta č. 130/2001, kterým se upravuje postup Policie České republiky při plnění úkolů v trestním řízení, stanoví, že podání se vždy posuzují podle jejich obsahu, bez ohledu na to, jak jsou označena. Podání, která nejsou trestními oznámeními (je zde – byť nepřesný – odkaz na úpravu v čl. 10 odst. 4 pokynu obecné povahy poř. č. 9/1994) se vyřizují podle povahy věci, nejčastěji postoupením příslušnému orgánu, aniž by bylo vydáváno rozhodnutí. Oznamovatel se však o provedeném opatření vyrozumí. V návaznosti na podání, které je možno považovat za trestní oznámení, policejní orgán buď zahájí úkony trestního řízení k objasnění a prověření věci, nebo věc předá jinému příslušnému policejnímu orgánu nebo věc odloží nebo odevzdá.

¹⁰ Vedle pojmu oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, trestní řád (jednak v § 59 odst. 4 předposlední větě, jednak v § 158 odst. 1 tr. ř.) užívá též pojmu **jiný podnět k trestnímu stíhání, pokud na jejich podkladě lze učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu**. Takovými jinými podněty mohou být zejména poznatky státního zastupitelství a policie z jiných úseků činnosti, z informačních prostředků, tiskovin, letáků, písemných výzev, apod.

Pokyn obecné povahy poř. č. 9/1994 se o těchto jiných podnětech zmiňuje v čl. 10 odst. 5 poslední větě (v souvislosti s anonymními podáními označenými jako „trestní oznámení“) a v čl. 10 odst. 7, kde je vymezeno, co se pod tímto pojmem rozumí. Oprávnění a povinnosti státního zástupce při nakládání s trestními oznámeními se obdobně vztahují i na jiné podněty k trestnímu stíhání (srov. zejména čl. 11 pokynu obecné povahy poř. č. 9/1994).

Z úpravy obsažené v § 158 odst. 3 věty první tr. ř. vyplývá, že policejní orgán sepíše záznam **o zahájení úkonů trestního řízení k objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin.**

a) Záznam se nemusí sepisovat především tehdy, jestliže na podkladě trestního oznámení není třeba vůbec prověřování provádět, protože zjevně nejde o podezření z trestného činu (popř. takové jednání je přestupkem, jiným správním deliktem nebo kázeňským či kárným proviněním), anebo se sice jedná o podezření z trestného činu, ale trestní stíhání je nepřipustné (pak se může vydat usnesení o odložení věci podle § 159a odst. 1 nebo 2 tr. ř. anebo opatření podle § 159a odst. 1 písm. a) nebo b) tr. ř.).¹¹

b) Jestliže prověřování započalo již před nabytím účinnosti novely č. 265/2001 Sb. a po dni 1. 1. 2002 již ve věci nebyly prováděny jiné úkony v trestním řízení kromě samotného rozhodnutí nebo opatření podle § 159a odst. 1 až 4 tr. ř., rovněž ve věci nepřicházelo v úvahu ani vydání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 věty první tr. ř.

c) Záznam by se – byť výjimečně – nepsal ani tehdy, přicházelo-li by v úvahu již na počátku řízení vydání usnesení o zahájení trestního stíhání (§ 160 odst. 1 tr. ř.).

Záznam se na druhé straně musí sepsat nejen tehdy, koná-li se prověřování na podkladě trestního oznámení, ale i tehdy, je-li prováděno na základě vlastních poznatků policejního orgánu. Policejní orgán nemůže s vydáním záznamu v žádném případě vyčkávat podání trestního oznámení, ale záznam musí být vydán neprodleně (po okamžiku, kdy budou zjištěny podmínky pro jeho vydání). Takový závěr plyne pro policejní orgán především ze zásady oficiality (§ 2 odst. 4 tr. ř.) a dále i z ustanovení § 158 odst. 1 tr. ř. (viz bod I. tohoto stanoviska).

Pro vydání záznamu musí být splněna zásadní podmínka, že v té době zjištěné podklady budou **důvodně nasvědčovat tomu, že byl spáchán trestný čin.**

Splnění této podmínky se posuzuje s přihlédnutím k okolnostem konkrétní věci a povaze podezření ze spáchání trestného činu, o který se má jednat. Nevyžaduje se samozřejmě, aby již na počátku prověřování byly k dispozici zřejmé důkazy využitelné v řízení před soudem. Není také třeba, aby zjištěné skutečnosti nasvědčovaly tomu, že byl spáchán trestný čin, a současně aby byl dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba. Potom by totiž záznam nemusel být vydáván vůbec a mohlo by být neprodleně přistoupeno k zahájení trestního stíhání.

Vydání záznamu je samozřejmě možné jen tehdy, jsou-li již dostatečně ustáleny **skutkové okolnosti** případu, o který jde. Tím se má na mysli skutečnost, že dosud získané poznatky dovolují vůbec formulovat v záznamu o zahájení úkonů trestního řízení ty okolnosti, jež již v této fázi umožňují (státnímu zástupci) přezkoumat, zda byla dána podstatná podmínka pro vydání tohoto záznamu, tedy že okolnosti **důvodně nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin.**¹²

III. Podstata a účel záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, jeho náležitosti

Záznam o zahájení úkonů trestního řízení nepředstavuje obdobu institutu zahájení trestního stíhání „ve věci“ podle úpravy účinné do konce roku 1993. Liší se jak svou podstatou, tak i funkcemi, které plní.

V záznamu policejní orgán uvede především **skutkové okolnosti**, pro které řízení zahajuje. Nejde zde o **popis skutku** v tom smyslu, jak se chápe v usnesení o

¹¹ Postup dle § 159a odst. 3 nebo 4 tr. ř. zde z povahy věci většinou přicházet v úvahu nebude.

¹² Nelze totiž vyloučit, že tyto skutkové okolnosti budou zcela nejasné či mlhavé, popř. budou takové povahy, že nebude vůbec možno zvažovat, že by i v případě, že by se tyto okolnosti potvrdily, se jednalo o jakýkoli trestný čin. Nebudou tedy nijak **trestněprávně relevantní**.

zahájení trestního stíhání, ve sdělení podezření ve zkráceném přípravném řízení, resp. záznamu o něm, v obžalobě nebo návrhu na potrestání a v rozsudku ať už odsuzujícím nebo zprošťujícím; jedná se o vymezení skutkových okolností, z nichž lze usuzovat i na právní kvalifikaci, údaj o ní ale není povinný (byť je nepochybně žádoucí ho uvádět vždy, přichází-li to podle povahy věci v úvahu).

Záznam má však vymezovat **předmět trestního řízení**, a pokud by se zcela zásadně v podstatě věci lišily skutkové okolnosti v něm uvedené od skutku, který by měl být předmětem dalšího trestního řízení, bylo by nutno vydat v tomto smyslu i nový záznam.

Dále je třeba v záznamu uvést **způsob, jakým se o skutkových okolnostech policejní orgán dozvěděl** (z trestního oznámení, z vlastního šetření nebo jiným způsobem). V záznamu se mohou uvést i jména a příjmení a další základní osobní údaje podezřelého (nikoli ve smyslu § 76 odst. 1 nebo § 179b odst. 2, 3 tr. ř., ale v podstatě ve smyslu uvedeném v § 158 odst. 7 části věty druhé za středníkem tr. ř., kde se tento pojem chápe nejšířejí – jde o podezřelého v materiálním smyslu,¹³ jemuž se žádným formálním úkonem nesděluje, že je podezřelý – tak je tomu např. ve zkráceném přípravném řízení) a poškozeného, je-li znám; dále též oznamovatele.

Záznam o zahájení úkonů trestního řízení plní **dvě** základní funkce, a to jednak funkci **iniciační** (počátku přípravného řízení a celého trestního řízení – je však třeba upozornit na větu třetí § 158 odst. 3 tr. ř.), jednak funkci **informační**. Doručením záznamu postupem dle § 158 odst. 3 věty druhé tr. ř. se státní zástupce dozví o tom, že v dané věci probíhají úkony trestního řízení; do té doby mohla policie provádět úkony podle zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, plnit svůj úkol odhalovat trestné činy podle § 2 odst. 1 písm. d) citovaného zákona, plnit další úkoly podle zákona o policii, využívat podpůrných operativně pátracích prostředků, konat tedy úkony dle § 158 odst. 1 tr. ř. (které i když jsou obsahem trestněprocesní úpravy, nemají – jak je podrobně rozvedeno pod bodem I. – již jen z tohoto titulu povahu úkonů podle trestního řádu, které by bylo možno provádět jen po vydání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení).

IV. Možná opatření státního zástupce ve vztahu k záznamu o zahájení úkonů trestního řízení

Z podstaty a funkcí záznamu o zahájení úkonů trestního řízení se následně odvíjí postup státního zástupce ve vztahu k uvedenému záznamu (srov. čl. 13 pokynu obecné povahy poř. č. 9/1994, na který je zde možno v podstatných rysech odkázat – výjimku tvoří jen poslední věta čl. 13 odst. 4, jak bude dále rozvedeno).

---

¹³ Pokud bude podezřelý v tomto materiálním smyslu zadržen, platí úprava v § 76 odst. 1 a 3 až 6 tr. ř.; ani v tomto případě však nejde o podezřelého, jemuž bylo sděleno podezření (to se týká výlučně podezřelého ať zadrženého či nezadrženého, jemuž bylo dle § 179b odst. 3 tr. ř. sděleno podezření). Pod pojmem „podezřelý v materiálním smyslu“ se rozumí nejen odlišení od podezřelého, kde je toto postavení dáno buď na základě sdělení podezření ve zkráceném přípravném řízení nebo na základě skutečnosti, že byl zadržen; dále se tím vyjadřuje i to, že již v této době existují určité poznatky nasvědčující tomu, že jde o osobu, která spáchala trestný čin – míra tohoto podezření je menší, než je uvedeno v § 160 odst. 1 tr. ř., protože jinak by bylo možno bezodkladně přistoupit k vydání usnesení o zahájení trestního stíhání. Na druhé straně ale nelze k vymezení pojmu „podezřelého v materiálním smyslu“ přistupovat tak, že je to kterákoli osoba, od které bude případně vyžadováno vysvětlení podle § 158 odst. 3 písm. a), odst. 5 tr. ř., nebo jsou ohledně ní činěny jiné úkony v prověřování srov. § 158 odst. 3 písm. b) až i) tr. ř.) – **určitá míra podezření vůči této osobě, byť nižší než z hlediska úpravy v § 160 odst. 1 tr. ř., zde musí být dána.**

Jde-li o takový případ, pak ve vztahu k této osobě nemůže být postupováno zcela shodně jako proti kterékoli jiné osobě podávající vysvětlení (a to minimálně z hlediska úpravy v § 158 odst. 7 části věty druhé za středníkem tr. ř., dále i z pohledu odůvodněné možnosti odeprít podání vysvětlení, atd.).

Zjistí-li státní zástupce, že záznam o zahájení úkonů trestního řízení neobsahuje náležitosti podle § 158 odst. 3 věty první tr. ř., upozorní na tuto skutečnost policejní orgán a uloží mu provedení opatření k nápravě. Podle povahy věci přichází v úvahu oprava nebo doplnění záznamu podle § 131 a § 138 tr. ř. per analogiam anebo jiné vhodné opatření (např. vydání nového záznamu).

K otázce možného **zrušení** záznamu o zahájení úkonů trestního řízení podle § 174 odst. 2 písm. e) tr. ř. je třeba uvést, že – a to i přes rozdílnou úpravu v pokynu obecné povahy poř. č. 9/1994 (srov. jeho čl. 13 odst. 4 poslední větu) – přichází v úvahu i takový postup. Musí to být ale odůvodněno naprosto výjimečnými okolnostmi, např. bude-li zjištěno, že údaje v záznamu o zahájení úkonů trestního řízení zcela zjevně nenasvědčují spáchání jakéhokoli trestného činu, je-li záznam zcela nejasný nebo nesrozumitelný, atd. Měla by být dále splněna i podmínka, že nelze účinně dosáhnout nápravy cestou vydání pokynu státního zástupce policejnímu orgánu, aby neprodleně věc odložil podle § 159a odst. 1 věty první tr. ř. **Zrušení záznamu ovšem nepřichází v úvahu, pokud vydání záznamu předcházelo provedení neodkladných či neopakovatelných úkonů podle § 158 odst. 3 věty třetí tr. ř.** (v úzké a bezprostřední souvislosti s vydáním tohoto záznamu).¹⁴ Vzhledem tomu, že tyto úkony tvoří součást prověřování, byl-li by záznam o zahájení úkonů trestního řízení státním zástupcem zrušen, byly-li by fakticky „zrušeny“ i tyto úkony, to však není pojmově možné (úkony byly již provedeny).

Pravidlem tedy bude vydání pokynu policejnímu orgánu (§ 157 odst. 2 věta první tr. ř.), aby neprodleně vydal usnesení o odložení věci (nejen pokud státní zástupce přezkoumáním věci zjistí, že nejsou dány skutečnosti důvodně nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, ale i tehdy, bude-li trestní stíhání nepřipustné, neúčelné, atd.).

Toto stanovisko se vydává podle § 12 odst. 2 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů.

Nejvyšší státní zástupkyně:
Mgr. Marie Benešová, v.r.

---

¹⁴ **Neodkladnými úkony** pro účely úpravy v § 158 odst. 3 věty třetí tr. ř. mohou být zejména:

- úkony uvedené v § 158 odst. 3 písm. d) až f) tr. ř.,
- podněty či žádosti policejního orgánu k vydání předchozího souhlasu nebo příkazu či povolení státního zástupce,
- podání návrhu na vydání rozhodnutí soudu, jakož i všechny úkony, k nimž je podle trestního řádu třeba takového předchozího souhlasu, příkazu nebo povolení státního zástupce, byly-li provedeny policejním orgánem bez souhlasu.

Neopakovatelnými úkony pro stejný účel mohou být úkony týkající se osob, které mohou být v době bezprostředně následující po předpokládaném provedení úkonu pro orgány činné v trestním řízení nedosažitelné.

Státní zástupce protokoly o neodkladných a neopakovatelných úkonech přezkoumává zejména, uplatní-li postup spočívající ve využití svých oprávnění podle § 157 odst. 2 nebo § 174 odst. 2 tr. ř. Při tomto přezkoumání je třeba vždy vzít v úvahu, že neodkladné nebo neopakovatelné úkony, které byly policejním orgánem provedeny v bezprostřední souvislosti s vydáním záznamu podle § 158 odst. 3 věty první tr. ř., tvoří součást prověřování; nad jeho prováděním je již státním zástupcem vykonáván dozor.

